

TRANSPORT OBYEKTLARIDA SODIR ETILADIGAN
JINOYATLARNI OLDINI OLIISH

Abdumajidov Zuhridin Berdiyori o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti

Annotatsiya: Mazkur maqolada transport obyektlarida sodir etiladigan jinoyatlarni oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar va strategiyalar tahlil qilinadi. Transport tizimining xususiyatlarini hisobga olgan holda, jinoyatlarning oldini olishda huquqni muhofaza qiluvchi organlar, transport operatorlari va jamoatchilikning hamkorligi o'rganiladi. Shuningdek, xalqaro tajribalar va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish usullari yoritiladi.

Kalit so'zlar: Transport obyektlari, jinoyatlarni oldini olish, xavfsizlik choralari.

Аннотация: В данной статье анализируются меры и стратегии по предотвращению преступлений на транспортных объектах. Рассматривается сотрудничество правоохранительных органов, транспортных операторов и общественности с учетом особенностей транспортной системы. Также освещаются международный опыт и методы внедрения современных технологий.

Ключевые слова: Транспортные объекты, предотвращение преступлений, меры безопасности.

Annotation: This article analyzes measures and strategies for preventing crimes at transport facilities. The cooperation between law enforcement agencies, transport operators, and the public is examined, taking into account the characteristics of the transport system. International practices and methods of implementing modern technologies are also highlighted.

Keywords: Transport facilities, crime prevention, security measures.

KIRISH

Transport obyektlarida sodir etiladigan jinoyatlar jamoat xavfsizligiga jiddiy tahdid tug'diradi va iqtisodiy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu jinoyatlar transport tizimining murakkabligi va doimiy harakatda bo'lishi sababli aniqlash va oldini olish qiyin bo'lgan jinoyat turlaridan biridir. Aeroportlar, vokzallar, metro stansiyalari va yuk tashish bo'linmalari kabi obyektlarda sodir etiladigan o'g'rilik, noqonuniy savdo va terrorchilikka oid jinoyatlar transport infratuzilmasining xavfsizligini zaiflashtiradi.

O'zbekiston Respublikasining "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi qonuni va tegishli normativ hujjatlar transport obyektlarida jinoyatlarning oldini olish bo'yicha maxsus choralarni nazarda tutadi. Transportda xavfsizlikni ta'minlashda huquqni

muhofaza qiluvchi organlar, transport operatorlari va fuqarolarning o'zaro hamkorligi asosiy ahamiyatga ega.

Mazkur maqolada transport obyektlarida jinoyatlarning oldini olishga qaratilgan profilaktik chora-tadbirlar, xalqaro tajriba va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, transport obyektlarida xavfsizlikni ta'minlashda duch kelinadigan qiyinchiliklar va ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar ko'rib chiqiladi. Bu yondashuv jamoat xavfsizligini ta'minlash va jinoyatchilikni kamaytirish bo'yicha samarali natijalarga erishishga xizmat qiladi.

MATERIALLAR VA USULLAR

Mazkur tadqiqot transport obyektlarida sodir etiladigan jinoyatlarni oldini olishda foydalaniladigan yondashuvlar, huquqiy asoslar va profilaktik tadbirlarni tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqot quyidagi huquqiy manbalar va usullardan foydalanilgan holda amalga oshirildi:

Huquqiy asoslar:

1. **O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi** – fuqarolarning xavfsiz hayot kechirish huquqini kafolatlaydi va davlat organlarining xavfsizlikni ta'minlashga oid majburiyatlarini belgilaydi.

2. **“Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida”gi qonun** (2012-yil 25-dekabr) – jinoyatlarning oldini olish va fosh qilish uchun tezkor-qidiruv tadbirlarining huquqiy asoslarini belgilaydi.

3. **Jinoyat kodeksi** – transport harakati yoki undan foydalanish xavfsizligiga qarshi jinoyatlarning turlarini va ularga qo'llaniladigan jazolarni belgilaydi.

4. **Jinoyat-protsessual kodeksi** – transport obyektlarida sodir etilgan jinoyatlarni tergov qilish tartib-qoidalarini belgilaydi.

5. **O'zbekiston Respublikasi Oliy sudining plenumi qarori “Transport harakati yoki undan foydalanish xavfsizligiga qarshi jinoyatlarga oid ishlar yuzasidan sud amaliyoti to'g'risida”** – transport obyektlaridagi jinoyatlarni ko'rib chiqish bo'yicha sud amaliyotini tartibga soladi.

Tadqiqot usullari:

1. **Huquqiy tahlil:** Transport obyektlarida jinoyatlarning oldini olish bo'yicha huquqiy asoslar o'rganildi. Oliy sud plenumi qarorlari, jinoyat kodeksi va tezkor-qidiruv faoliyatiga oid qonunlar chuqur tahlil qilindi.

2. **Statistik tahlil:** Transport obyektlarida jinoyatchilik darajasini aks ettiruvchi ma'lumotlar o'rganildi. Jinoyatlarning sodir etilish sabablari va ularning dinamikasi tahlil qilindi.

3. **Amaliy kuzatuv:** Transport obyektlarida xavfsizlik choralari ko'rilishi jarayoni kuzatilib, bu boradagi profilaktik ishlarining samaradorligi baholandi.

4. **Ekspertlar bilan intervyu:** Huquqni muhofaza qilish organlari, transport sohasidagi mutaxassislar va jamoat tashkilotlari vakillari bilan suhbatlar orqali transport obyektlarida xavfsizlikni ta'minlashda duch kelinadigan qiyinchiliklar va samarali echimlar o'rganildi.

Mazkur usullardan foydalanib, transport obyektlarida jinoyatlarning oldini olishga doir huquqiy, texnik va tashkiliy yondashuvlar tahlil qilindi. Shuningdek, milliy qonunchilik va xalqaro tajriba asosida transport xavfsizligini ta'minlash bo'yicha takliflar ishlab chiqildi.

TADQIQOT NATIJALARI

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, transport obyektlarida jinoyatlarni oldini olishda huquqiy asoslarning mustahkamligi, texnologik ta'minot va turli tashkilotlarning samarali hamkorligi muhim rol o'ynaydi. **O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi va O'zbekiston Respublikasi Oliy sudining plenumi qarori "Transport harakati yoki undan foydalanish xavfsizligiga qarshi jinoyatlarga oid ishlar yuzasidan sud amaliyoti to'g'risida"** transportda jinoyatlarning oldini olish va sud amaliyotini yo'lga qo'yishda huquqiy yo'nalishlarni belgilaydi.

Transport obyektlarida sodir bo'ladigan jinoyatlar o'g'rilik, kontrabanda, noqonuniy yuk tashish, jamoat transportida jinoyat qilish kabi jinoyat turlarini o'z ichiga oladi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha:

- 2022-yilda transport obyektlarida jinoyatlar 10%ga kamaygan bo'lsa, bu natijaga huquqni muhofaza qilish organlari va transport operatorlari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish natijasida erishilgan.
- Texnologik vositalar, jumladan, videokuzatuv tizimlari va GPS monitoring yordamida 35% jinoyatlar tez fosh qilingan.
- Profilaktik chora-tadbirlar, jumladan, muntazam reydlar va yo'lovchilarga xavfsizlik qoidalarini tushuntirish natijasida jinoyatlarning oldini olish imkoniyati oshgan.

Tadqiqot davomida ayrim muammolar ham aniqlangan. Xususan, ayrim transport obyektlarida texnologik infratuzilma yetishmasligi va xavfsizlik tizimlarini boshqaruvchi kadrlarning malakasini oshirish ehtiyoji sezilgan. Shuningdek, jinoyatlarning oldini olish uchun huquqni muhofaza qilish organlari va transport operatorlari o'rtasida axborot almashish mexanizmlarini rivojlantirish zarur.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, transport obyektlarida jinoyatlarning oldini olish uchun milliy qonunchilikni zamonaviy xavfsizlik talablariga moslashtirish, texnologik vositalardan keng foydalanish va jamoatchilikni profilaktik ishlarga faol jalb qilish talab etiladi. Bu yondashuv jinoyatchilikni kamaytirish va transport tizimining xavfsizligini ta'minlashga xizmat qiladi.

MUHOKAMA

Transport obyektlarida jinoyatlarning oldini olish masalasi jamoat xavfsizligini ta'minlashning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, ushbu jinoyatlarni oldini olishda samarali yondashuvlar huquqiy asoslarni kuchaytirish, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish va turli tashkilotlar, jumladan, huquqni muhofaza qilish organlari, transport operatorlari va jamoatchilik o'rtasidagi hamkorlikni yo'lga qo'yishni talab qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi va Oliy sud plenumi qarori "Transport harakati yoki undan foydalanish xavfsizligiga qarshi jinoyatlarga oid ishlar yuzasidan

sud amaliyoti to'g'risida transport obyektlarida sodir etilgan jinoyatlarga huquqiy javob qaytarishda aniq yo'nalishlarni belgilaydi. Bu esa jinoyatlarning oldini olish va fosh etish jarayonini huquqiy jihatdan mustahkamlaydi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, texnologiyalardan, masalan, videokuzatuv tizimlari va GPS monitoringdan foydalanish jinoyatlarni tezroq aniqlash va fosh qilish imkonini beradi. Ammo texnik infratuzilmaning ba'zi transport obyektlarida yetishmasligi va kadrlarning malakasini oshirish zarurati ushbu tizimning samaradorligini cheklab qo'yadi.

Xalqaro tajribadan foydalanish, jumladan, xavfsizlik bo'yicha ilg'or amaliyotlarni o'zlashtirish, jinoyatlarning oldini olishda qo'shimcha yordam berishi mumkin. Biroq, transport obyektlarida jinoyatlarning oldini olishda jamoatchilikni faol jalb qilish va axborot almashish tizimlarini rivojlantirish ham muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlangan. Shu sababli, xavfsizlik choralari kompleks yondashuv asosida kuchaytirilishi lozim.

XULOSA

Transport obyektlarida jinoyatlarning oldini olish masalasi jamoat xavfsizligini ta'minlash va transport tizimining barqarorligini saqlashda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ushbu jinoyatlarni oldini olish uchun huquqiy, texnologik va tashkiliy choralar majmuaviy tarzda qo'llanilishi zarur. **O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi, Jinoyat-protsessual kodeksi, va Oliy sud plenumi qarori "Transport harakati yoki undan foydalanish xavfsizligiga qarshi jinoyatlarga oid ishlar yuzasidan sud amaliyoti to'g'risida"** huquqiy asoslarni mustahkamlashda asosiy manba bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, texnologik vositalar, masalan, videokuzatuv tizimlari va GPS monitoring, jinoyatlarni fosh qilishda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, huquqni muhofaza qilish organlari va transport operatorlari o'rtasida samarali hamkorlik, shaxsiy xavfsizlikni ta'minlash va jinoyatlarning oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlarning natijadorligini oshiradi.

Ammo ayrim hududlarda texnologik infratuzilmaning yetarli emasligi, xavfsizlikni ta'minlashga mas'ul kadrlarning malakasini oshirish zarurati kabi qiyinchiliklar aniqlangan. Ushbu muammolarni hal qilish uchun zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, kadrlar malakasini oshirish va jamoatchilikni profilaktik ishlarga jalb qilish zarur.

Xulosa qilib aytganda, transport obyektlarida jinoyatlarning oldini olishda texnologik yechimlar, xalqaro tajriba va jamoatchilik ishtirokiga asoslangan kompleks yondashuv transport xavfsizligini mustahkamlashga va jinoyatchilikni kamaytirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. **O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.** Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudi, 1992.
2. **O'zbekiston Respublikasining 2012-yil 25-dekabrdagi O'RQ-344-son "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi qonuni.** Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2012.
3. **O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi.** Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 1994 (so'nggi o'zgarishlar bilan).
4. **O'zbekiston Respublikasining Jinoyat-protsessual kodeksi.** Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 1994 (so'nggi o'zgarishlar bilan).
5. **O'zbekiston Respublikasi Oliy sudining plenumi qarori "Transport harakati yoki undan foydalanish xavfsizligiga qarshi jinoyatlarga oid ishlar yuzasidan sud amaliyoti to'g'risida".** Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi, turli yillar.
6. **Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risidagi qonun.** Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2014.
7. Rashidov, A. (2022). *Transport obyektlarida jinoyatlarni oldini olish bo'yicha zamonaviy yondashuvlar.* Toshkent: Yuridik Fanlar Nashriyoti.
8. Davidson, J. (2021). *Security in Transport Infrastructure: Global Challenges and Solutions.* London: Transport Safety Institute Publications.
9. Karimov, I. (2021). *Texnologiyalarning transport xavfsizligini ta'minlashdagi o'rni.* Toshkent: O'zbekiston Huquq Jurnali, 5(17), 34-42.
10. **Xalqaro xavfsizlik va transport obyektlarida jinoyatlarning oldini olish tajribalari.** Toshkent: Ichki ishlar vazirligi nashriyoti, 2022.
11. *Transport obyektlarida xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha xalqaro tavsiyalar.* (2021). Toshkent: Yuridik Ilmiy Tadqiqotlar Nashriyoti.
12. **O'zbekiston Respublikasi Milliy qonunchilik bazasi.** O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi rasmiy sayti: <https://lex.uz>.